

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В ОБ'ЄКТИВІ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄНКОРІВ (НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕПОРТАЖІВ ДІАНИ БУЦКО ДЛЯ HROMADSKE)

Воєнна журналістика така ж давня, як і журналістика загалом, адже війна є частиною історії людства. Саме цей різновид журналістики стає визначальним у часи, коли країна опиняється в стані війни. Журналісти висвітлюють те, що відбувається на лінії фронту, у прифронтових населених пунктах, на деокупованих територіях. Усі основні новини в Україні від 24 лютого 2022 року зосереджені на бойових діях та на їхньому впливі на життя людей. Для працівників медіа це позначилося на декількох рівнях. Перебуваючи в стані безперервної особистої небезпеки, вони й надалі виконують свою роботу, яка в часи бойових дій набула особливого суспільного значення.

В українському журналістичному дослідженні бракує системних досліджень, сфокусованих на специфіці української воєнної репортажистики періоду повномасштабної війни, її жанрових особливостей, безпекових ризиків, релевантності для аудиторії. Також залишаються недослідженими матеріали конкретних репортерів/репортерок, воєнна тематика їхніх репортажів, чим і зумовлена актуальність наукової розвідки.

Досліджуючи воєнний репортаж у сучасних медіа, дослідниця Н. Букіна зазначає, що «жанрові особливості вітчизняного воєнного репортажу ще не визначені остаточно, оскільки ситуація і обставини бойових дій змінюються повсякчас, а з ними змінюються і методи відображення подій» [1]. Сьогодні воєнні журналісти використовують більше описового елементу, діалогів, завдяки яким автори матеріалів намагаються охарактеризувати позицію, погляди, вчинки героїв. Специфікою школи воєнного репортажу є те, що практику отримати можна лише за умови перебування в зоні конфлікту.

Щодо таких характеристик особливостей репортажу, як оперативність, динамічність та лаконічність – у воєнному репортажі вони посилюються. Також Н. Букіна підкреслює, що «саме репортаж з елементами інтерв'ю є найбільш оперативним жанром сучасної журналістики» [1] й зараз він набуває специфічних рис художнього репортажу.

Основними жанровими ознаками репортажу, на думку професора О. Холода, є: «наочність, яка складається з використання «сенсорних деталей» (звуків, фарб, запахів); динамічність – дія має поетапний розвиток (зав'язка, основна дія, кульмінація і розв'язка); інформативність – макси-

мальна насиченість деталями (мова й поведінка осіб, міміка, одяг)» [5]. Також дослідник вказує на те, що саме телерепортаж має розповісти про суспільну подію настільки переконливо, «щоб глядач отримав наочне уявлення про неї, зрозумів і правильно осмислив» [5]. У глядача має сформуватися ставлення до того, що він спостерігає, збагатитися уявлення про дійсність, про процеси її розвитку. Створюється ілюзія наочних відчуттів.

На думку воєнного документаліста, письменника й науковця М. Лаюка, хороший репортаж має містити унікальні: тему, подію, героїв, висновки: «Для воєнного репортажу важливими є своєчасність та точність. Оскільки сьогодні всі сфери життя українців охоплені війною, темою для воєнного репортажу може стати будь-яка подія з лінії фронту або з тилу: історії військових, оборона міст, евакуація людей, волонтерські ініціативи» [4].

Воєнна репортажистика зазнала змін – до сухих цифр додалися історії людей, що служать, живуть у прифронтових та деокупованих містах. Інформація, яку повідомляють журналісти з місць подій допомагає об'єктивніше сприймати дійсність, усвідомлювати можливі небезпеки. Воєнні репортажі роблять картину війни більш живою і точною. Матеріали воєнних кореспондентів зображають ситуацію на фронті та у війську, ґрунтуються на коментарях військовослужбовців, містять інформацію про контекст подій. Історії людей також є частиною документування історичних подій та воєнних злочинів. Робота воєнних кореспондентів допомагає утримувати увагу світової спільноти до війни в Україні.

Особливістю відеосюжетів є своєрідні психологічні умови сприйняття інформації. Аудіовізуальна мова відеорепортажу забезпечує реципієнту ефект присутності. Декілька фрагментів, монтажних шматків чи епізодів мають дати неспотворене уявлення про конкретну подію, випускаючи другорядне – те, що глядач легко зможе поновити у своїй уяві.

Окремого акценту репортажу надає коментар. Словесний коментар додає визначення події для глядача, розкриває її значення для суспільного життя, збуджує асоціативне мислення, дає інформацію для роздумів. Уникання мови ненависті та полювання за сенсаційними новинами сприяє збереженню довіри до медіа.

Журналісти, які знімають репортажі з небезпечних зон – це очі, якими світ дивиться на війну в Україні. Анастасія Станко та Анна Калюжна («Слідство.Інфо»), Мар'ян Кушнір («Радіо Свобода»), Ольга Кириленко («Українська правда»), Тетяна Наконечна та Марія Малевська («Факти.ІСТV»), Діана Буцко та Ксюша Савоскіна («hromadske») – репортери, які знімають сюжети, ризикуючи власним життям. Вони не лише фіксують події, але і вдало передають атмосферу місця, настрої героїв, надаючи коментарі там, де це необхідно й дають змогу відчувати себе на місці подій.

Діана Буцко – журналістка, яка з початку повномасштабного вторгнення знімає репортажі з найнебезпечніших міст. У журналістиці працює шість років: зараз репортеркою медіа «hromadske», до цього працювала у виданні «LB.ua». Має журналістську освіту та диплом магістра з політичних наук. У своїх відеосюжетах репортерка показує життя українських військових та цивільних людей, котрі продовжують жити в містах, трагічно наближених до лінії розмежування. Деякі міста, у яких журналістка знімала свої репортажі, наразі тимчасово окуповані, тож її відеоматеріали фактично стають останніми кадрами, що документують стан прифронтових міст, історії людей, ситуацію у війську. Про свій вибір працювати на війні журналістка говорить так: «Є певний журналістський інтерес: хочеться подивитися, як це виглядає, на власні очі. Зараз, наприклад, ми втрачаємо міста, і хочеться їх побачити востаннє, ще раз побачити. Я вважаю, що зараз найважливіше – висвітлювати війну, аніж будь-що інше» [3]. Оскільки рух лінії розмежування змінюється, кожен виїзд до певного населеного пункту може стати останнім. Важливим є задокументувати стан міст, адже це можуть бути останні кадри звіди. Такими стали репортажі з Авдіївки («Якщо Авдіївку взяти в кільце, у нас виходу не буде»: на позиціях оборонців міста» від 9 листопада 2023 року), Часового Яру («По ковтку води на день»: оборонці Часового Яру про складну логістику та бої за місто» від 19 вересня 2024 року), Нью-Йорка («Ми мертвих не забираємо»: Нью-Йорк під ударом росіян» від 2 липня 2024 року) [2].

Через свою роботу в Курській області після введення туди військових ЗСУ, журналістка потрапила під кримінальне переслідування російської ФСБ. Кримінальні справи було порушено проти українських журналісток Діани Буцко, Олесі Боровик та репортера CNN Ніка Пейтона-Волша («за незаконний перетин кордону»). Діана Буцко стала однією з перших медійниць, хто знімав репортаж у Суджі («Захотілося нашому президенту, а ми страждаємо»: репортаж із Суджі» від 15 серпня 2014 року) [2]. Під відео на YouTube багато коментарів агресивного характеру та погроз від росіян.

Сама репортерка виокремлює два типи репортажів, із якими працює: події (ситуація на фронті, у місті тощо), наприклад, «Проблеми на Курщині: дрони, логістика, північнокорейці» від 18 березня 2025 року та особистісні (де головне – історія людини), як-от репортаж «Гнезділов: Я робив усе можливе, бо я не хочу бути героєм у цій країні» від 1 лютого 2025 року [2]. Кожен репортаж складається з окремих змістових (сюжетних) блоків, які утворюються з декількох бесід із героями, з кадрами місця зйомки репортажу та із самою журналісткою. Поведінка журналістки в кадрі, її емпатичність, дотримання етичних норм, внутрішній спокій та зібраність впливають на інтерв'ююваних. Метод спостереження та мінімальний вплив авторського «Я» Діани Буцко максимально передають глядачеві атмосферу місця, ментальний стан героїв та позбавляють зайвих оцінних суджень. Кожен репортаж показує

ситуацію на місцях, має своїх унікальних героїв та їх історії: як вони потрапили у військо, якою є мотивація, мрії, реалії, бажання. Немає репортажів, що показують криваві сцени, спекулюють на темах руйнувань, смертей та горя. Діана Буцко не порушує професійної етики та не маніпулює чутливими темами. Натомість відбувається фіксація злочинів росії проти народу України.

Отже, репортажі Діани Буцко характеризуються поєднанням оперативності, емпатійності та документування особистих історій в умовах підвищених безпекових ризиків. Аналіз репортерської творчості підтверджує актуальність подальшого вивчення жанрових трансформацій та внеску окремих воєнкорів у висвітлення російсько-української війни та фіксацію її наслідків для українського суспільства та світової спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Букіна Н. Воєнний репортаж у сучасних медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scientific-notes.com/archives/1599> (дата звернення: 28.03.25).

2. Буцко Д. Візитівка на сайті «hromadske» та репортажі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/authors/diana-bucko> (дата звернення: 28.03.25).

3. Воєнна кореспондентка hromadske Діана Буцко: «Все, що ми фіксуємо, дуже швидко стає історією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wim.org.ua/stories/diana-butsko/> (дата звернення: 28.03.25).

4. Лаюк М. Воєнний репортаж. Художній репортаж: лекція 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/oTEmS0lwN3A> (дата звернення: 28.03.25).

5. Холод О. Основи тележурналістики. Курс лекцій. Для студентів, що навчаються за спеціальністю 6.030201 – журналістика зі спеціалізацією – телевізійна та радіожурналістика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/061_130.pdf С.93-106 (дата звернення: 28.03.25).